

Satakieli

Suomen
Kuurosokeat ry:n
tiedotuslehti, 2007

Tietoa kuulonäkövammaisuudesta
ja Suomen Kuurosokeat ry:n
palveluista sekä toiminnasta.

Yhteystiedot

Suomen Kuurosokeat ry
Keskustoimisto

PI 40
00030 IIRIS
puh. (09) 5495 350
tekstip. (09) 5495 3526
fax (09) 5495 3517
kuurosokeat@kuurosokeat.fi

Kuurosokeiden
toimintakeskus

Insinöörinkatu 10
33720 TAMPERE
puh. (03) 3800 500
tekstip. (03) 3800 501
fax (03) 3800 502
toimintakeskus@kuurosokeat.fi

Kuulonäkövammaisten
kuntoutumiskeskus

Kukkumäentie 27
40600 JYVÄSKYLÄ
puh. (014) 446 110
tekstip. (014) 446 1128
fax (014) 446 1140
kuntoutumiskeskus@kuurosokeat.fi

Föreningen Finlands
Dövblinda rf

Huvudkontor
PI 40
00030 IIRIS
tel. (09) 5495 350
texttel. (09) 5495 3526
fax (09) 5495 3517
kuurosokeat@kuurosokeat.fi

Aktivitetscenter för
dövblinda

Insinöörinkatu 10
33720 TAMMERFORS
tel. (03) 3800 500
texttel. (03) 3800 501
fax (03) 3800 502
toimintakeskus@kuurosokeat.fi

Resurscenter för
syn- och hörselskadade

Kukkumäentie 27
40600 JYVÄSKYLÄ
Tel. (014) 446 110
Texttel. (014) 446 1128
Fax (014) 446 1140
kuntoutumiskeskus@kuurosokeat.fi

Lahjanne merkitsee meille paljon

- Omat merkkivuodet täyttyvät
- Oman jälkisäädöksen kohde yhä mietityttää
- On mukava antaa lahja

■ ■ Suomen Kuurosokeat ry:n toiminta on työtä erittäin vaikeavammaisten henkilöiden kanssa. Ihminen kuulee ja näkee hyvin vähän, tai hän kuulee jonkin verran mutta ei näe, tai päinvastoin. Tai hän ei kuule eikä näe lainkaan.

Meitä kuurosokeita on Suomessa hyvin pieni joukko. Jäseniä on yhdistyksessämme alle 300 henkeä. Tosin jäsenkirjaa ei kysytä, vaan palvelut ovat tarjona kaikille kuurosokeille. Yhteiskunta maksaa osan kuntoutuksesta, jota me tarvitsemme, mutta ei kaikkea. Tärkeä osa palveluista on mahdollista sen perusteella, että saamme yksityisiltä ihmisiltä lahjoituksia ja testamentteja. Joku haluaa ohjata syntymäpäivämuistamisensa Suomen kuurosokeille, joku tehdä lahjoituksen muutoin vain. Emmekä me kuulonäkövammaiset henkilöt toki kaikkea ilmaiseksi pyydä – emme yhteiskunnalta emmekä järjestöltämme. Maksamme itse kykyjemme mukaan omien tarpeittemme hoitamisesta, ihan niin kuin kuka tahansa kansalainen.

Tukitoimilla haemme tasa-arvoa ja tasavertaista osallistumista. Tosin kuurosokeus rajoittaa meidän valikoimaamme varsin paljon. Monessa asiassa olemme riippuvaisia toisen ihmisen avusta. Yksi tarvitsee viittomakielen tulkkia, toinen opasta,

joka taluttaa ja auttelee, kolmas tarvitsee nämä molemmat. Jos saan jonkun kaveriksi teatteriin, en oikein voi sanoa, että maksat sitten itse lippusi ja kahvisi väliajalla. Kuurosokeudesta on minulle sellaisia kuluja, joita muilla ei ole.

Suomen Kuurosokeat ry on pieni yhdistys, eikä varmaan kukaan toivo, että siitä tulisi joskus suuri. Kuka nyt haluaisi paljon kuulonäkövammaisia ihmisiä tähän maahan? Yhdistyksellämme ei ole varaa mittaviin rahan keräyskampanjoihin. Siksi haluamme vain kohteliaasti tarjota työmme ystäville mahdollisuutta muistamiseen. Käytössämme on lakimies, joka auttaa ja neuvoo lahjoittajaa korvauksetta esimerkiksi testamentin laatimisessa.

Työstämme saa tietoja nettiosoitteesta www.kuurosokeat.fi. Keskuksiimme Jyväskylässä, Tampereella ja Helsingissä voi tulla tutustumaan, ja minäkin juttelen mielelläni lisää. ■

Ari Suutarla, varapuheenjohtaja
ari.suutarla@pp.nkl.fi
0400 871013

Tili: Nordea 102330-235940
Etelä-Suomen lääninhallituksen
keräyslupa OKU 399 A 7.3.2007
ajalle 7.3.2007–28.2.2009.

Ari Suutarlan ja opaskoira Bellan saumaton yhteistyö on jatkunut jo neljä vuotta.

U U S I A J U L K A I S U J A

Ylitälo, Anne (toim.)
Muuttuva kommunikaatio

Kokoelma kuurosokeiden kokemuksia heidän käyttämistään kommunikaatiomenetelmistä ja niiden muuttumisesta elämän eri vaiheissa. Kirja antaa tietoa sekä kuurosokeille että kuurosokeusallalla toimiville henkilöille eri kommunikointimenetelmistä, niiden opettelusta ja toimivuudesta.

ISBN 978-952-9713-39-8. Hinta 15 €

Vartio, Eero (toim.)
Haasteena kuurosokeus

Kirja kertoo, millaista on elää kuurosokeana tämän päivän Suomessa. Kirjassa on kaksi eri näkökulmaa; kuurosokeat ja heidän omaisensa kertovat itse omista kokemuksistaan ja toisaalta äänessä ovat kuurosokeiden parissa työtään tekevät henkilöt ja tutkijat. Kirjan on toimittanut FM, OTK Eero Vartio. Vartiolla on myös omakohtainen kosketus kirjan aihepiiriin: hän on itse sokea ja heikkokuuloinen.

ISBN 978-952-9713-37-1. Hinta 15 €

Satakieli 2007

Suomen Kuurosokeat ry:n tiedotuslehti

VASTAAVA TOIMITTAJA
Raili Karisaari

TOIMITUSKUNTA
Tuula Hartikainen
Kai Leinonen
Kirsti Tamminen
Tytti Kaisla
Heikki Majava
Tuija Wetterstrand

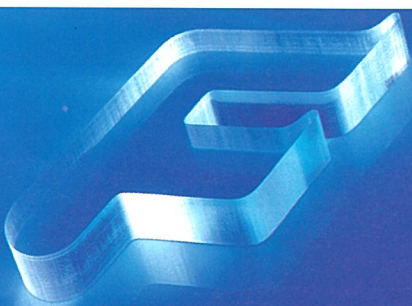
ULKOASU JA TAITTO
Atelier GraGra/Hannu Rinne

PAINOS
5000 kpl

PAINOPIIKKA
Forssan Kirjapaino Oy 2007
ISO 9002
ISSN 1456-1557

KIRJOITTAJAT

Jaana Marttila, projektipäällikkö
Riitta Lahtinen, kommunikaatiopäällikkö
Johanna Rönkä, kuntoutusohjaaja
Heli Viita, kommunikaatio-ohjaaja
Kirsti Tero, it-kouluttaja
Merja Kovanen, viestintäkouluttaja

Kalevankatu 28 A 5, Esko Aaltosen katu 2,
00100 Helsinki. 30100 Forssa.

Puh. (09) 562 2602 Puh. (03) 415 51
Fax (09) 562 2688 Fax (03) 415 5736

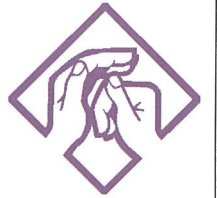
E-mail: forssan.kirjapaino@forssankp.fi
www.forssankp.fi

Haasteena tasa

nen apu
Meidän
monipuol
apuväli
me ja
palvelu
eriarvo
Tie

Jämställd informationstillgång är en utmaning

■ ■ En dubbel sensorisk skada som progredierar gör att det är en mycket utmanande "livsuppgift" för oss dövblinda att erhålla information. Informationstillgången begränsas vanligen av att den dövblinda inte får upplysningar på sitt eget kommunikationssätt och i en form som passar för hans eller hennes hjälpmedel. Vi är lyckligt lottade i att det i vårt välfärdssamhälle finns mångsidig rehabilitering att tillgå, och olika sorters hjälpmedel som underlättar vår vardag och hjälper oss att skaffa oss kunskap. Tyvärr är dock möjligheten att ta del av olika serviceformer beklagansvärt ojämlik i olika delar av landet.

Under det här året kommer information och tillgång till kunskap fortfarande att höra till föreningens

huvudfrågor. Vi kommer att koncentrera oss speciellt på att förbättra tillgången till information för dem som befinner sig i den allra svagaste ställningen. Till denna grupp hör de dövblinda som inte har någon dator och de som kommunicerar via taktilt teckenspråk och som får sin kunskap via händer, dvs. via känselsinnet genom olika kommunikationsmetoder. Föreningens styrelse tillsatte förra året en arbetsgrupp för att fundera på hur man skall förbättra tillgången till information för dem som använder taktil kommunikation. Utgående från arbetsgruppens utvecklingsplan, har man för avsikt att an hålla om ett eget projekt för informationstillgång. Det skulle vara ett steg i riktning mot en jämlik informationstillgång för en mycket liten språkgrupp.

De dövblinda har rätt att få ta del både av frågor som berör dem och av samhällsdebatten i realtid och korrekt återgivna, genom de metoder för informationstillgång som var och en av dem använder. Jämlikhet i informationstillgången är en stor utmaning såväl för de dövblinda som för föreningens anställda och för myndigheterna. Myndigheterna bör se till att också dövblinda som kommunicerar taktilt kan ta del av all sorts information på ett sätt som de behärskar. Det är tyvärr mycket sällsynt att man från myndigheternas sida i praktiken sköter beställningen av en teckenspråkstolk och ersätter kostnaderna. Om denna praxis blev allmänna skulle det underlätta vardagen och informationstillgången för många dövblinda, eftersom endast ett

begränsat antal tolktimmar (360 h/år) står till förfogande.

Informationstillgångens grad av tillgänglighet på Internet och enskilda webbplatser är fortfarande inte helt tillfredsställande. Kringutrustningen för datorer lämpar sig inte för all sorts informationssökning ifall man inte har fäst uppmärksamhet vid tillgängligheten. På föreningens hemsidor (www.kuurosokeat.fi) finns kontaktuppgifter för frågor om tillgänglighet eller allmänt om saker som gäller främjandet av informationstillgången. ■

Tuula Hartikainen
ordförande

Miten täysin kuurosokea voi ylittää kadun?

**"Jotta kuurot kuulisivat..
Jotta sokeat näkisivät..
Jotta kuurosokeat voisivat
kommunikoida."**
(Kinney 1981)

■ ■ Jokainen ihminen muodostaa oman mielikuvansa kuurosokeasta – millainen hän on ja millä tavalla hän elää. Mielikuva ei aina vastaa todellisuutta. Luultavasti useat liittyvät mielikuvansa maailmalla tunnettuun täysin kuurosokeaan, 1800–1900-luvulla eläneeseen amerikkalaiseen Helen Kelleriin. Myös suomalaisilla on Helen Kellerin kaltainen legendansa, Frans Leijon (1879–1947), joka sairauden seurauksena menetti Kellerin tavoin kuulon ja näön jo lapsena. Jokaisella kuurosokealla on oma ainutlaatuinen elämäkertansa kerrottavana.

Miten täysin kuurosokea voi ylittää vilkkaan kadun, kun liikennevalot ovat vain ääni- ja valomerkkijärjestelmänä?

Täysin kuurosokeiden maailma perustuu haptisuuteen, yhteiskunta on taas rakentunut vahvasti auditiivisista sekä visuaalisista osista. Tällaisessa yhteiskunnassa täysin kuurosokea on vaarassa syrjäytyä, koska hänellä ei ole mahdollisuutta itsenäiseen elämään erityisesti kodin ulkopuolella.

Taktiilisti kommunikoivien tiedonsaanti

Joulukuussa 2006 Suomen Kuurosokeat ry:ssä käynnistettiin uusi työryhmä, *Taktiilisti kommunikoivien tiedonsaanti*.

Työryhmän tehtävänä on selvittää taktiilisti kommunikoivien tilanne Suomessa erityisesti tiedonsaannin osalta.

Tämän vuoden alussa työryhmä on toteuttanut ensimmäisen kyselykierroksen, jonka tarkoituksena oli selvittää taktiilisti kommunikoivien asiakkaiden määrää ja mitä kommunikaatiotapoja he käyttävät. Taktiilisti kommunikoivilla tarkoitetaan henkilöitä, jotka kommunikoivat joko suurimmaksi osaksi tai täysin haptisuuteen perustuvilla menetelmillä kuten pistekirjoituksilla, sormiaakkosilla, viittomakielellä ja/tai muulla menetelmällä. Kommunikaatiotavat vaihtelevat vastaanottajan ja tuottajan, kommunikaatiotavan hallinnan sekä käytettävän kielen mukaan.

Aluesihteereiden asiakkaista 61 kommunikoi taktiilisti. Tuosta määrästä viittomakielisiä on kolme kertaa enemmän kuin suomenkielisiä. Suomenkielisistä taktiilisti kommunikoivista asiakkaista vähän yli puolet (53,8 %) käyttää pistekirjoitusta.

Miten viittomakieliset saavat tietoa omalla äidinkielellä tuntoaistin kautta? Siihen tarvitaan viittovia välikäsiä, jotka tulkkavat tai kääntävät suomen kielen viittomakielelle ja taktiilisti. Suomessa kuurosokeat ovat oikeutettuja käyttämään viittomakielentulkkin palveluja vain 360 tuntia vuodessa. Usein nämä tulkkitunnit loppuvat kesken vuoden. Kotiovesta ulos astuessaan täysin kuurosokea tarvitsee myös opastusta erityisesti uusilla reiteillä

Kuva Kirsti Tero

ja asioidessaan. Oppaan tai saattajan löytäminen ei ole helppoa, mikä myös rajoittaa kuurosokean elämää. Samoin kotikuntien myöntäminen saattajan ja henkilökohtaisen avustajan käytössä on suuria vaihteluita.

Suomenkielisten kuurosokeiden kohdalla pistekirjoituksella on suuri merkitys. Myös apuvälineet parantavat selvästi heidän mahdollisuuksiaan tiedonsaantiin. Kehittämällä palveluja, apuvälineitä ja tiedon saavutettavuut-

Kaventunut näkökenttä haittaa itsenäistä liikkumista kodin ulkopuolella.

ta, voidaan parantaa kuurosokeiden tasavertaisuutta ja mahdollisuutta osallistua. ■

Sanna Paasonen

Taktiilisti kommunikoivien tiedonsaanti -työryhmän puheenjohtaja, kasv. yo

Taktilin tulkkauksen eri menetelmät

■ ■ Kuurosokeille tulkkauksen muodostavat välitettävän viestin kielellinen ja ei-kielellinen sisältö sekä kuvailu ja opastus.

Tulkkausta voidaan vastaanottaa näköaistiin perustuvilla visuaalisilla menetelmillä ja kuuloaistiin perustuvilla auditiivisilla menetelmillä sekä tunto- ja liikeaistiin perustuvilla taktiileilla menetelmillä. Jokin menetelmä voi olla käytössä yksinään, mutta useimmiten tulkkauksessa on käytössä useampi menetelmä yhtä aikaa tai vuorotellen.

Täysin kuurosokealle henkilölle taktilit menetelmät ovat ensisijaisia tiedonsaannin ja tulkkauksen menetelmiä. Taktilieja menetelmiä voidaan käyttää myös muiden menetelmien rinnalla, varmistamassa tiedon välittymistä.

Tuntoaistilla eli taktilisti vastaanotettavat menetelmät

Sekä **viittomakieltä että viitottua puhetta** on mahdollista viittoa ja vastaanottaa taktilisti. Vastaanottaminen tapahtuu tunto- ja liikeaistimusten kautta. Viittottaessa taktilisti viittomakieleen oleellisesti kuuluvat visuaaliset piirteet (ilmeet, eleet, kasvojen ja vartalon liikkeet) muutetaan taktilieiksi. Viittomakielessä esimerkiksi kielto ilmaistaan päätä pyörittämällä ja kysymys kysyvällä ”kulmat kurtussa” ilmeellä. Taktilisti viittottaessa kiellon ja kysymyksen on tultava esiin viittomana. Lisäksi on tärkeää tietää kenelle kysymys kohdennetaan.

Kirjoitusta voidaan vastaanottaa taktilisti. Tällöin tekstiä luetaan **pistekirjoituksena** pistenäytöltä. Kirjoitus **suuraakkosilla** on menetelmä, jossa tulkki kirjoittaa sanat ns. tikkukirjaimilla kuurosokean käteen kirjain kerrallaan. Kirjoitus taktilieilla **sormiaakkosilla** on menetelmä, jossa tulkki sormittaa sanat kirjain kerrallaan kuurosokean käteen. Suuraakkosilla ja sormiaakkosilla tulkattaessa tulkki joutuu tiivistämään asiaa ja välittää vain ydinsanomman.

Keholle piirtäminen on menetelmä, jossa tulkki välittää ympäristön visuaalista tietoa. Piirtämisen paikka voi olla esimerkiksi kämmen, olkavarsi

Täysin kuurosokea hahmottaa ympäristöään tuntoaistin avulla, esim. seuraamalla tulkin kättä. Tilan hahmottaminen tapahtuu parhaiten piirtämällä kuurosokean selkään tai kämmeneen.

tai selkä. Piirtämisessä ”kynänä” toimii yleensä piirtäjän sormi. Piirtämällä voidaan kuvailla esimerkiksi tila, johon tullaan. Tällöin piirretään ns. tilan pohjapiirros, johon voidaan sijoittaa kalusteita ja paikalla olevia henkilöitä. Keholle voidaan piirtää myös esineiden muotoja ja esimerkiksi luennolla esitettävän kalvon kuva, josta voidaan osoittaa asioita sitä mukaa kun luennoitsija niistä puhuu.

Kohteen tai suunnan osoittaminen on menetelmä, jossa tulkki osoittaa kulloinkin huomioitavaa asiaa. Osoittaessaan kohdetta tulkki voi esimerkiksi ottaa kuurosokean henkilön käden oman kätensä päälle. Tulkki voi myös näyttää suunnan piirtäen sen kämmensyrjällä kuurosokean henkilön selkään. Tätä menetelmää käytetään helpottamaan kohteen, esimerkiksi äänilähteen, havaitsemista tai tilan hahmottamista.

Sosiaaliset pikaviestit ovat yksittäisiä keholle tehtäviä merkkejä, joilla kuvataan sosiaalista ympäristöä.

Ne vahvistavat ympäristöön ja siinä tapahtuviin muutoksiin liittyvää tietoa, jota kuurosokea ei kuulon ja/tai näön avulla saa. Sosiaaliset pikaviestit tukevat kielellistä tietoa. Joissakin tilanteissa ne voivat toimia jopa itsenäisinä tiedonantajina. Pikaviestit voivat olla keholle tehtäviä viittomia, viittomapohjaisia muunnelmia tai luonnollisia liikkeitä.

Toiminnallinen ja liikkeellä tulkkaus ovat menetelmiä, joissa tulkki käyttää kokonaisvaltaisesti omaa kehoaan. Toiminnan kautta voidaan näyttää esimerkiksi miten tehdä, koskettaa tai muotoilla jotakin. Havainnollistettavia asioita voivat olla esimerkiksi pistekirjoituksen lukeminen tai saven muovaaminen. Tulkki voi havainnollistaa toiminnan näyttämällä esimerkin saven muotoilua omalla savellaan. Samalla vältetään vaikuttamasta kuurosokean saviesineen lopputulokseen.

Liikuntatilanteissa tulkki näyttää erilaisia liikkeitä ja suoritustapoja,

Lisätietoa Suomen Kuurosokeat ry:n julkaisuista

- **Marttila, J. 2006:** Tulkkipalveluopas. Tietoa tulkkipalvelusta ja tulkkauksesta.
- **Kovanen, Lahtinen, 2006:** Kohdataan ja kommunikoidaan. Tietoa taktiliviittomisesta ja sen opettamisesta.
- **Lahtinen, 2005:** Sosiaaliset pikaviestit.
- **Lahtinen, 2004:** Sujuva tulkkaus kuurosokeille. Selvitys kuurosokeiden tulkinkäytön kokemuksista.

joita kuurosokea henkilö havainnoi käsin tunnustelemalla. Tulkki voi myös kuvailla esineitä ja niiden muotoja. Hän voi esimerkiksi välittää tietoa taidenäyttelyn veistoksesta asettumalla itse veistoksen kaltaiseen asentoon, jota kuurosokea havainnoi taktilisti. Tai tulkki voi myös asettaa kuurosokean itsensä veistoksen kaltaiseen asentoon, jolloin kuurosokea saa tiedon ja kokemuksen oman kehonsa kautta. ■

ALUETOIMISTOT

Helsinki

PI 40
00030 Iiris
Puh. (09) 5495 3516
040 553 9069
Tekstip. (09) 5495 3526
Fax (09) 5495 3517

Pori

Isolinnankatu 28, 6. krs
28100 Pori
Puh. (02) 633 8054
0400 581 657

Kouvola

Kauppamiehenkatu 4
2. krs
45100 Kouvola
Puh. (05) 375 4750
040 505 4686
Fax (05) 375 5150

Tampere

Kuninkaankatu 8 A 7
33210 Tampere
Puh. (03) 214 7693
0400 807 996
Fax (03) 214 8003

Vaasa

Vaasanpuistikko 17
3. krs
65100 Vaasa
Puh. (06) 312 8510
0400 107 302
Fax (06) 312 8510

Kommuni- kaatiopalvelut

– erityiosaamisen keskus

■ ■ Kommunikaatiopalvelut aloitti helmikuussa 2006 Suomen Kuurosokeat ry:n uutena toimintona.

Kommunikaatiopalvelut:

- tutkii ja kehittää kuurosokeiden, perheiden ja lähiyhteisön kommunikaatiota,
- kokoaa sekä tutkimustietoa että arjen kokemuksia,
- suunnittelee, koordinoi ja kouluttaa,
- tuottaa materiaalia eri muodoissa,
- vastaa verkostojen palvelutarpeisiin ja tiedottaa alan kehityksestä,
- toimii ulospäin suuntautuvan moniammatillisen osaamisen tuottajana.

Tutkimus sisältää kommunikaatiomenetelmien ja -tilanteiden analysointia, eri aistien hyödyntämistä kommunikaatiotilanteissa, sosiaalis-haptisten menetelmien käyttöä osana toiminnallista kommunikaatiota sekä perheiden kommunikaatiojärjestelmien tukemista. Koulutuksen tavoitteena on itsenäisen toiminnallisuuden lisääminen ja tietotaitojen harjoittelu. Materiaalin tuottaminen sisältää opetus- ja tutkimusmateriaalin tuottamista eri muodoissa: tekstinä, kuvina, viitottuna, äänitteinä ja pisteillä.

Kommunikaatiopalvelut tarjoaa neuvontaa kommunikaatioon ja tulkaukseen liittyvissä kysymyksissä. Parhaillaan luodaan kommunikaatio-opetusta antavien henkilöiden koulutus- ja tukijärjestelmä.

Kommunikaatiopalvelut osallistuu myös kansainvälisen kuurosokeustyön kehittämiseen.

Yksikön tukena toimivat asiantuntijaryhmä, kommunikaatiotiimit ja kommunikaatio-ohjaajat.

Toiminnasta vastaa kommunikaatiopäällikkö **Riitta Lahtinen**. ■

Kuva: Johanna Rönkä

Syntymästään kuurosokean kommunikaation kehittymistä voidaan edistää mm. erilaisten roolileikkien avulla.

Taktiilikommunikaatio syntymästään kuurosokean kanssa

■ ■ Syntymästään kuurosokea henkilö hyötyy kosketuksen ja liikkeen eli taktiilisuuuden kautta saatavasta tuesta vuorovaikutus- ja kommunikaatiotilanteissa. Taktiililla informaatiolla voidaan täydentää kaukoastien kautta tulevaa sirpaleista tietoa, jolloin kuurosokean henkilön on helpompi saada selkoa asiayhteydestä.

Vuorovaikutustilanteessa syntymästään kuurosokea voi hyödyntää heikkoa näköään tehokkaammin, jos saa taktiilisti tukea tilanteeseen. Suurin merkitys taktiililla tuella syntymästään kuurosokealle on se, että vuorovaikutustilanne ei ole enää niin haavoittuvainen informaation tullessa useamman aistikanavan kautta.

Kommunikaation oppiminen

Syntymästään kuurosokeiden kohdalla ei voida puhua kommunikaatio-opetuksesta, pikemminkin kommunikaation luomisesta vuorovaikutuskumppanien välille. Kumppanilla on mahdollisuus siirtää omia vuorovaikutustaitojaan kuurosokealle henkilölle. Kumppanilla on kuitenkin

vastuu vuorovaikutuksen mukautamisesta kuurosokean edellytysten mukaiseksi. Kumppanin tulee tietää kuurosokeudesta ja kommunikaatiosta, sekä hallita esimerkiksi viittomia niin, että voi tuoda niitä mukaan kommunikaatiotilanteeseen. Kumppanilta vaaditaan myös herkkyyttä asettua katsomaan asioita syntymästään kuurosokean näkökulmasta. Hänen on esimerkiksi huomattava, mikä on tehnyt kuurosokeaan vaikutuksen ja mitä hän jollakin ilmauksellaan haluaa kertoa.

Ilmaisu taktiilikommunikaation avulla

Varhaisella kommunikaatitasolla olevan syntymästään kuurosokean kanssa taktiilikommunikaatio on usein sitä, että kosketuksen avulla viestitetään kumppanin läsnäolosta ja pidetään kontaktia yllä. Syntymästään kuurosokea henkilö ei voi tietää, mihin hänen ilmaisuunsa kumppani reagoi, ellei sitä taktiilisti hänelle ilmaista. Kumppani voi kosketuksen avulla viestittää kuurosokealle henkilölle huoman-

neensa tämän ilmaisun. Syntymästään kuurosokea voi ilmaista itseään millä tahansa kehonosalla, joten kumppanilta vaaditaan tarkkaavaisuutta huomata kaikki mahdolliset ilmaisut.

Taktiilikommunikaatio vaatii harjoittelua kuurosokealta ja kumppanilta. Molemmilla täytyy olla myös kykyä olla lähellä toista ihmistä ja aistia ympäröivää maailmaa kehonsa kautta.

Syntymästään kuurosokeiden kielelkehitystä vievät eteenpäin ilmaukset ja eleet, joiden merkitys on yhdessä luotu ja neuvoteltu. Kosketuksen ja liikkeen avulla voidaan luoda kuurosokealle muistijälkiä. Nämä keholliset muistijäljet toimivat myöhempien ilmauksien pohjana. Keholliset ilmaukset tulevat kommunikatiivisiksi vasta kun kumppani on ne huomannut, vahvistanut, tulkinnut ja odottaa niihin vastauksen.

Kommunikaatiotilanteessa ihmiset haluavat jakaa sanoja, ajatuksia, elämyksiä, tunteita ja kokemuksia. Kosketuksen ja liikkeen avulla yhteisten elämysten jakaminen onnistuu vaikka henkilöllä ei olisikaan kielellistä kommunikaatiota. ■

Jyväskylä

Tapionkatu 4 B
40100 Jyväskylä
Puh. (014) 620 727
0400 581 659
Fax (014) 620 161

Joensuu

Niskakatu 21, 2. krs
80100 Joensuu
Puh. (013) 248 1845
040 505 4684
Fax (013) 248 1850

Kuopio

Koljonniemenkatu 2
2. krs
70100 Kuopio
Puh. (017) 263 4956
0400 175 735
Fax (017) 263 4956

Oulu

Isokatu 47, 3. krs
90100 Oulu
Puh. (08) 530 5563
0400 581 658
Fax (08) 530 5275

Rovaniemi

Maakuntakatu 12
96100 Rovaniemi
Puh. (016) 313 589
0400 292 089
Tekstip. (016) 311 230
Fax (016) 346 643

Reaaliaikainen tieto myös kuurosokean ulottuvilla

■ ■ NykYTEKNIikka tietokoneeseen liitettävien apuvälineiden ja apuvälineohjelmien mahdollistaa myös taktiilisti kommunikoivien henkilöiden pääsyn reaaliaikaisen tiedon lähteille. Jos henkilöllä ei ole toiminnallista näköä ja kuuloa, tekstimuotoinen tieto voidaan ottaa vastaan tietokoneeseen liitettävältä pistenäytöltä tuntoaistia käyttäen. Tilanteessa, jossa kuuloa ja näköä on vielä jonkin verran, mutta ei tiedonsaannin näkökulmasta riittävästi, pistenäyttö toimii kaukoastien tukena. Pistenäytön ja koneen välisestä kommunikaatiosta huolehtii ruudunlukuohjelma, jonka avulla tieto muuttuu pistekirjoituksella luettavaan muotoon.

Osa taktiilisti kommunikoivista kuurosokeista on käyttänyt tietokonetta ennen kuurosokeutumistaan

suurennusohjelman tai puhesyntetisaattorin tai molempien avulla. Heille esimerkiksi Windows-maailma ohjelmien on jo tuttu. Vastaanotto-kanavan muutos merkitsee lähinnä uuden apuvälineen käytön opiskelua ja tottumista siihen, että aiempi kenties audiovisuaalinen tieto muuttuu pistekirjoitusmuotoiseksi tekstiksi.

Toisin on silloin, kun henkilö on aloittanut tietokoneen käytön tilanteessa, jossa kommunikaation ja tiedonsaannin pääkanavat ovat jo pitkään olleet tuntoaistin varassa. Heille tietotekninen maailma on ennen kokematon haaste. Kun kokemusta visuaalisesta käyttöympäristöstä ei enää ole mahdollista saada, käsitys koneen toiminnasta muodostuu pitkälti tuntoaistin kautta saatuun kokemukseen ja kirjoitetun kielen kautta saatuun tietoon.

Taktiilikommunikaation perusvalmiudet tärkeitä

Tietokoneen käyttö tuntoaistin avulla vaatii henkilöltä pisteiden lukutaitoa ja valmiutta laitteiston taktiiliin hahmottamiseen. Kun näkö ei riitä hiiren kohdistimen havaitsemiseen näytöltä, siirrytään tietokoneen ohjaamiseen näppäinkomentojen avulla. Taktiilin hahmottamisen näkökulmasta tämä tarkoittaa sitä, että käyttäjän on löydettävä oikeat näppäimet ja hallittava niihin liittyvät käsitteet (kirjoitetut ja puhutut). Viittovilla henkilöillä on oltava valmius viitottujen it-käsitteiden omaksumiseen.

Pistekirjoituksen käytössä on kirjainten muodon tunnistamisen lisäksi tärkeää ymmärtää ja sisäistää kirjoitettua kieltä.

Suomen Kuurosokeat ry:n aluesih-

teeritoiminnan asiakkaista hieman yli 40 henkilöä kommunikoi täysin tai suurimaksi osaksi taktiililla viittomakielellä. Näillä ensikieleltään viittomakielisillä henkilöillä suomi on toisen kielen asemassa. Heikko suomen kielen taito onkin muodostunut joissain tilanteissa esteeksi tietokoneen käyttöönotolle.

Taktiikommunikaation perusvalmiuksia on mahdollista opiskella esimerkiksi Kuurosokeiden Toimintakeskuksen tarjoamalla yksilöllisillä kuntoutumisjaksoilla. Kuurosokeutuvalla henkilöllä on usein monia erilaisia kuntoutumistarpeita. Yksittäisten tietokoneen käyttöön liittyvien perusvalmiuksien hiomiselle ei jää aina riittävästi ohjausaikaa. Suomen kielen oppimisen näkökulmasta ongelmana on, ettei viittomakielisillä aikuisilla ole samanlaista oikeutta suomen kielen opetukseen toisena kielenä kuin esimerkiksi maa-

MASA – mainio apuväline

■ ■ MASA on kuurosokeille tarkoitettu tietokoneeseen asennettava pistekirjoitustulkkausohjelma. Käytännössä pistetulkkauslaitteisto koostuu MASA-ohjelmasta, tietokoneesta ja pistenäytöstä. Erillistä ruudunlukuohjelmaa ei tarvita. MASA toimii Windows 2000 ja XP versioissa. Suomenkielinen MASA-ohjelma on sovitettu Alva-, Tieman- ja Brailiant-merkkisille pistenäyttöille, mutta ohjelman valmistaja takaa tuen myös muunmerkkisille pistenäyttöille tarvittaessa.

MASAN avulla lukijan ja kirjoittajan ei enää tarvitse sovittaa kirjoitus- ja lukunopeutta samatahtiseksi, vaan kuurosokea lukija voi lukea tulkkausta pistenäytöltä omaan lukutahtiinsa

huolimatta kirjoitustulkin kirjoitusnopeudesta. Pistelukija voi myös tarkistuspäivästä palata tulkkaustekstissä taaksepäin sen vaikuttamatta tulkin kirjoittamisen etenemiseen. MASA-ohjelma soveltuu myös näön avulla tapahtuvaan kirjoitustulkkaukseen, sillä näyttöfontin kokoa voidaan kasvattaa halutun kokoiseksi.

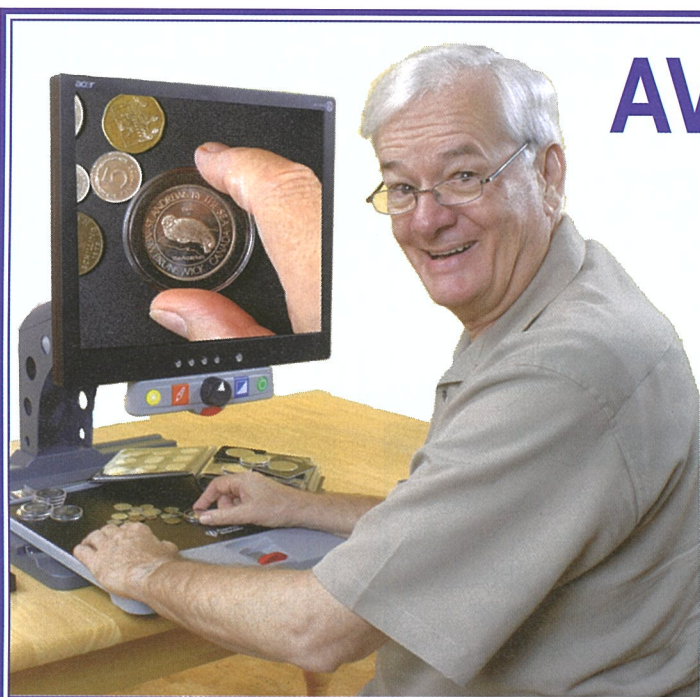
MASA-pistetulkkausohjelma on toistaiseksi vain muutaman kuurosokean henkilön käytössä. Ohjelma on tietävästi myönnetty jokapäiväisen viestinnän mahdollistavana apuvälineenä (vammapalvelulaki), kun kuurosokealla itsellään on tietokone ja lääkinnällisenä tms. kuntoutuksena saatu pistenäyttö.

MASA soveltuu hyvin pistelukutaitoiselle kuurosokealle henkilölle, jolla ei ole muita korvaavia viestintämenetelmiä, esimerkiksi viittomakielen taitoa ympärillä olevan yhteisön kanssa käytävään keskusteluun. Se on hyvä ratkaisu myös käytettäväksi esimerkiksi pitkäkestoissa esitelmissä tai luentotilanteissa, jossa kirjoitustulkkausta laajoja kokonaisuuksia ja pisteitä lukevan henkilön on tarpeen palauttaa mieleen tai tarkistaa kerrottua yksityiskohtia. Tässä tapauksessa MASA:n käyttö muistuttaa käsin tehtyjä muistiinpanoja, joita kuurosokea voi "silmiällä" taaksepäin.

Kevyimmillään koko pistetulkkauslaitteisto koostuu kannettavasta tietokoneesta ja pistenäytöstä, joten se on helposti mukana kuljetettava. ■

Lisätietoja MASA-ohjelmasta: ismo.salonen@codeit.fi Codeit Oy

AVIRIKSESTA näkövammaisten ja kuurosokeiden apuvälineet

- ✦ Suurennuslaitteet: litteä näyttö 17, 19 tai jopa 21 -tuumainen ruutu, myös liitäntämahdollisuus tietokoneeseen ja televisioon
- ✦ Kannettavat, pienikokoiset suurennuslaitteet – värinäyttö
- ✦ ATK -apuvälineet: pistenäytöt, suurennus-, ruudunluku- ja puheohjelmat, myös Daisy-kuunteluohjelmat
- ✦ Muistiinpanovälineet: Memona Plus, kasettinauhurit, pistekirjoitusvälineet
- ✦ Daisy-kuuntelulaitteet: Victor Reader ClassicX -mallit
- ✦ Talks-puheohjelma ja Zooms-suurennusohjelma S60-matkapuhelimiin
- ✦ Laaja valikoima pisteapuvälineitä
- ✦ Uutuustuotteita: herätyskelloja tärstimellä, setelitunnistin ja nestepinnan ilmainen värinäyttö

AVIRIS
näönvälineet

Näkövammaisten
Keskusliitto ry
Marjaniementie 74, Helsinki
(Itäkeskuksen lähellä)
Puh. (09) 3960 4700,
Fax (09) 3960 4310
Internet: www.aviris.fi
Email: aviris@nkl.fi
myymälä avoinna
ma, ke – pe klo 12 – 16,
ti klo 12 – 18

hanmuuttajilla. Viittomakieliselle taktiilisti kommunikoivalle henkilölle paras tapa omaksua kirjoitettua kieltä olisi pitkäkestoinen opiskelu yksilöohjauksessa mieluiten kotona.

Sitkeys palkitaan

Taktiilisti kommunikoivien henkilöiden kommunikaation ja tiedonsaannin ratkaisut ovat aina yksilöllisiä. Edellä mainittujen perusvalmiuksien lisäksi kuurosokean henkilön on saatava ohjausta ja opetusta itse tietokoneen käyttöön. Käyttöönotto ja teknisten taitojen kehittäminen tapahtuu parhaiten kommunikaatiotaitoisen ja asiakasryhmän tuntevan kouluttajan ohjauksella. Suomen Kuurosokeat ry:n Tieto- ja viestintäteknologian tukipalvelut tarjoaa sekä yksilöllistä että ryhmämuotoista opastusta tietokoneen käyttöön. Taktiilisti kommunikoivat henkilöt hyötyvät usein yksilöllisestä ohjauksesta enemmän kuin ryhmässä tapahtuvasta koulutuksesta. Yksilöllisessä ohjauksessa tietokoneen käytön harjoittelu tapahtuu osana kuntoutumisjaksoa tai esimerkiksi uuden apuvälineen osalta asiakkaan kotona.

Voi viedä vuosia ennen kuin kuurosokea on omaksunut hyvät valmiudet tietokoneen käyttöön ja päässyt selville siitä, mitä kaikkea tietokone voi hänelle tiedonsaannin ja kommunikaation apuvälineenä tarjota. Sitkeys kuitenkin palkitaan. Tietokone voi avata sellaisia yhteyksiä ja tiedonsaannin kanavia, joita kuurosokea ei muuten voisi saavuttaa. Sähköposti mahdollistaa yhteydenpidon niihin ystäviin, joita ei ole mahdollista tavata henkilökohtaisesti. Sähköpostin avulla hän voi myös asioida esimerkiksi järjestöyhteistyöryhmien ja viranomaisien kanssa. Oman talouden hallinta paranee, kun henkilö pystyy itse käyttämään verkkopankkia. Näkövammaisten Keskusliiton Tiedonhallintapalveluiden lehti- ja muu materiaalitarjonta on myös pistenäyttöä käyttävän asiakkaan ulottuvilla. Internetissä käytettävissä olevien palvelujen ja sivustojen sisältö on nykyisellään mittaamattoman laaja, joskin sivujen esteettömyydessä on vielä toivomisen varaa. ■

Taktiilinkommunikaation perusvalmiuksia voi opiskella esimerkiksi Kuurosokeiden Toimintakeskuksen tarjoamilla yksilöllisillä kuntoutumisjaksoilla.

Kuva: Pentti Pietiläinen

Pistekirjoitus tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen välineenä

■ ■ Pistekirjoitusjärjestelmä on kansainvälinen ja sisältää kaikki kirjoitusmerkit – myös nuotit ja matemaattiset sekä muut erikoismerkit. Tämän vuoksi pistekirjoitus toimii hyvin tiedonsaannin ja vuorovaikutuksen välineenä ja mahdollistaa lähes tasa-arvoisen menetelmän myös niille kuurosokeille ja kuulonäkövammaisille, jotka eivät näe suurennettua tekstiä eivätkä kuule ää-

nitteitä ja puhesynteesiä riittävästi.

Pistekirjoitusvälinne vuorovaikutus puolestaan mahdollistaa kuurosokealle mahdollisimman tasa-arvoisen osallistumisen keskusteluihin esimerkiksi kokouksissa ja lääkärikäynnillä, jos käytössä on tietokonelaitteisto, pistenäyttö ja sopivat ohjelmat. Niiden avulla kirjoitustulki voi tulkita muiden puheenvuorot suhteellisen

Etäkommunikaatio eli vuorovaikutus kauempana olevien ihmisten kanssa onnistuu tietokoneeseen liitetyn pistenäytön ja sähköpostin – nykyään jopa matkapuhelimen ja siihen liitetyn pienen pistenäytön – avulla mainiosti.

Tiedonvälitys pistekirjoituksella on nykyään hyvin monipuolista, sillä aistivammaisille tarjotaan runsaasti erilaisia pisteille tuotettuja julkaisuja luettavaksi. Paitsi Näkövammaisten Keskusliitto ja Celia-kirjasto myös Suomen Kuurosokeat ry tuottaa tietoa pistejulkaisuihin ja tietokoneelta pistenäytön avulla luettavina sähköisinä julkaisuihin.

Sujuva vuorovaikutus ja tiedonsaanti näillä tavoilla vaativat kuitenkin pistekirjoituksen lukutaitoa sekä laitteiden tietynasteista hallintaa. Toisaalta jos pisteitä osaa lukea jo auttavasti, lukutaito kehittyy koko ajan pistekirjoitusvälinne vuorovaikutuksessa ja tiedonsaannissa. Pistelukutaidon opetteleminen vaatii paljon työtä, ja taito puuttuukin monilta, jotka saattaisivat siitä hyötyä. Lukemisen nautintoa ja sujuvaa keskustelua ei synny, jos lukutaito ei riitä. Toisaalta mekaanisen pistelukutaidon lisäksi tarvitsevat viittomakieliset kuurosokeat suomen kielen (tai esim. ruotsin kielen) taitoa toisena kielenä.

Kuurosokeiden Toimintakeskuksessa kuntoutus sekä tieto- ja viestintäteknologian tukipalvelut tarjoavat asiakkaille mahdollisuuden opiskella näitä taitoja sekä saada ohjausta ja neuvontaa tarvittavien laitteiden hankkimiseen ja niiden käyttöön. Opiskelua ohjaa kommunikaatiotaitoinen henkilö, joka räätälöi kurssit asiakkaiden tarpeita vastaaviksi joko yksilöllisiksi tai pienryhmäkursseiksi. ■

Pistekirjoituksen opetus on osa Kuurosokeiden Toimintakeskuksen kurssitarjontaa. Opiskelu voi tapahtua joko yksilöllisessä ohjauksessa tai ryhmäopetuksena.

nopeasti. Toisaalta pistekirjoitusvälinne kahdenkeskinen keskustelu sujuu ilman tulkkiaakin hyvin, jos molemmat osapuolet hallitsevat samaa kieltä ja kuurosokea osaa lukea pistekirjoitusta.